

כולם הודו: קשה להיות יהודי ברוסיה

הסביר לי אחד הצעירים, אחרי שתירגם לי במבוכה את דברי השיכור. "הוא הרגיש שאנחנו יהודים ושאתה ישראלי, ולקח את השיכור למשטרה."

★ ★ ★

גבר מסתורי בחצר

אחד המחזות המסעירים ביותר במוסקבה היה זה שנתגלה מדי יום בחצר הבית של המשלחת הישראלית. כבר בשבוע בוקר היו מופיעים היהודים הראשונים. שבאו לראות כמו עיניהם יהודי משראל. בצהריים היו מספרם מגיע לכמה עשרות. בלילה המתה החצר ממאות יהודים. הם התעניינו בכל דבר, ואם זכו למוכרת, נפעמו מאושר.

פעם, בהיסתודעת, הצעתי סיגריה ישראלית לאחד היהודים שעמדו בחצר. אילו ראו יצרני עדן את תגובתו של אותו יהודי, היו בחדאי מחליטים לתת לכל נוסע ישראלי היוצא לברית המועצות מיטען הגון של תוצרתם לחלוקה. אותו יהודי נטל ממני את הגליל המאורז, קרא את האותיות העבריות המודפסות עליו, הצמיד אותו לשפתיו, נישק אותו בחרדת קודש, עטף אותו בממחטתו והכניסו לכיס מעילו. "אני אעשן את הסיגריה הזאת רק במקרה אחד — אם אניע לארץ ישראל", נדר.

בתוך הקהל הרב, שמתי לב במיוחד לגבר שחרחר ומוצק, שניצב יום אחרי יום בכניסת הבית, מבלי להוציא הגה מפיו. הוא לא חיך, לא ניסה לקבל מזכרת מישראל או ליצור כל קשר עם הישראלים. הוא רק פקח את עיניו לרחצה ועקב אחרי כל תנועה, כל דמות. החברה ניסו לדבר אתו אידיש, אנגלית, רוסית. לשוא. הוא שתק. נפוצה דעה שהוא שוטר

החוזר

ראובן פדולסקי הוא יהודי יליד פולין, שבער בשנות המלחמה לברית המועצות. עתה הוא צלם אמנותי משגשג. בכל זאת, כשהודיעה המחשלה הסובייטית על נכונותה לאפשר ליוצאי פולין לחזור לארצם, מיהר ראובן להירשם לחזרה.

יהודי. אבל זה עדיין מוקדם מאד. אני בת 19 ויש לי הרבה מאד זמן. חוץ מזה אני רוצה להישאר חופשיה — מי יודע מה יביא העתיד? ההגיון אימר לי שלא יקרה כלום, אבל לפעמים אומר לי הלב שאולי יבוא יום ואצטרך לנתק את כל קשרי ולזוז. ואז טוב להיות חופשיה.

בשעה אחת לפנות בוקר עלתה לנה לחשמלית, שתובילה לביתה, במרחק 20 קילומטרים, בצד השני של מוסקבה. שם היא גרה עם אמה, בחדר אחד. "כשאבא ישנו, זה קצת דחוק", סיפרה. הבית הוא ישן; הנוחיות המשותפת נמצאת בחצר ואמבטיה אין בו; כדי להתרחץ הולכים לבית-המרחץ.

★ ★ ★

סגוראדזה אברמוביץ'

פגשתי גם יהודים שלא התלהבו במיוחד ממדינת ישראל. מספרם היה אמנם קטן מאד, אולם דעותיהם היו חדות ונוקשות. אספר כאן על סמיון אברמוביץ'.

סמיון אברמוביץ' הוא פודפולקובניק (סגוראדזה) בחיל-הרגלים הסבייטי. הוא יהודי ואינו מסתיר את יהדותו. "בצבא הסובייטי לא מצאתי שום צורך להתבייש במוצאי, או להחליף את שמי לשם לאייהודי. כך שאתה יכול לראות שמה שאומר על ישראל לא אומר מתוך שאיפה להתבולל, או להתכחש למוצאי", הסביר.

פגשתי את הקצין היהודי בכניסה למוזיאון המהפכה, באחת הכיכרות הסואנות ביותר של מוסקבה. הוא עמד והסתכל סביבו, כשביקשתי לצלמו. "נייטו" הוא אמר לי, והוסיף כמה מלים רוסיות אשר תיארתי לעצמי כי פירושו: גא לא לצלם אותי. אחר כך, כדי לרכך את הרושם הנוקשה, ולשמור על רוח הידידות של הפסטיבל, שאל אותי ברוסית ובשפת-ידיים מנין אני. "מישראל", ענית לו.

הוא חיך והשיב באידיש: "אם כן, אתה בחדאי מדבר גם אידיש."

שום דבר לא היה מסוגל עוד להפתיעני במוסקבה. אפילו אם היה כרושצ'וב בכבודו ובעצמו פונה אלי באידיש ומגלה שהוא, בעצם, יהודי טוב, הייתי מקבל את הדבר כטבעי בהחלט. אמרתי זאת לפודפולקובניק, לבוש מדיו הכחולים הגנרניים. הוא צחק והשיב:

(המשך בעמוד 18)

המהנדסת

זוהי פולניה, 26, יהודיה שסיימה את לימודיה בהנדסה כימית ועובדת באחד המפעלים הגדולים במוסקבה. אביה נהרג במלחמה והיא אינה יודעת כמעט מלה אידיש. בכל זאת, שמחה והתרגשה לאפשרות לפגוש ישראליים.

חרש. שושלת לעקוב אחרי היהודים המקומיים, שייקראו פעם לדין על שבאו במגע אינתו. ביום הרביעי, שעה שעמדתי מן הצד והסתכלתי על המעגלים האינסופיים, שנוצרו סביב כל ישראלי, ניגש אלי אותו גבר שתקן. עצם העובדה שהוא פצה את פיו והוציא ממנו הגה, היה מספיק להדהים אותי. "שמי אברהם", הודיע בעברית מזרחית נוקשה. "אני מְסֻקְסֵט. שלום על ישראל." גבר זה נסע אלפי קילומטרים — רק כדי לראות ישראליים ולשמוע את שפתם. הוא לחץ את ידי והסתלק. מאז לא ראיתו עוד.

המפתיע ביותר היה כי חלק ניכר מהמבקרים היו צעירים, בני 17 עד 25. רבים מהם התמצאו בבעיותיה של מדינת-ישראל, ידעו על מפלגותיה העיקריות, שאלו אם נכון הדבר שאוכלים חזיר בתל-אביב. בין השאר, הופיעה באחד הערבים צעירה בעלת יופי בלתי-רגיל: שחרחרת, דקת-גורה, בעלת עיניים גדולות ויוקדות. היא היתה לבושה בשמלת-כתנה פרחונית זולה, אך — שלא כרוב הנשים הסובייטיות — היתה לבושה בטעם רב, והליכתה היתה נשית ומעודנת.

לקשרית שיחה הצעתי לה גומי-לעיסה. היא הביטה עליו בסקרנות, שאלה מה עושים בו. "זה מתוק. לועסים אותו", הסברתי לה באידיש. היא הסירה את העטיפה הצבעונית, הכניסה את הגומי לפה, לעסה כמה פעמים והתכוננה לבלוע אותה, כאילו היה סתם סוכריה. החברה מסביב פתחו בצחוק רם והסבירו לה מה בדיוק עושים בגומי-לעיסה. הסתבר כי מעולם לא ראתה דבר כזה, אף לא קראה עליו.

היא סיפרה ששמה לנה, ושהיא לומדת גרמנית במכון לשפות זרות. אמה חולה ומקבלת מענק חודשי של 300 רובל (90 ל"י בערך) מהממשלה. לנה עצמה מקבלת סטיפנדיה של 200 רובל לחודש. "זה מספיק לנו בקושי. אני מוציאה 70 רובל לחודש רק על דמי נסיעה ללימודים", הסבירה. ומה עושה אביה? לנה השתתקה והנמיכה את ראשה. התחרטתי על שנגעתי בנקודה כאובה. הוא בודאי נהרג במלחמה. "זאת באמת בושה לספר", השיבה לנה; "אבי נמצא במחנה מעצר ליד ריגה. הוא נידון לשבע שנים". הסיבה: עבודה מצד שמאל, כפי שקוראים לה הרוסים. כלומר: עיסוק צדדי בלתי-חוקי.

האם היתה רוצה לעלות לישראל? "אני לא יודעת... האם הייתי יכולה להמשיך שם ללמוד? האם הממשלה נותנת שם סטיפנדיות לכל סטודנט, כמו פה? אני יודעת שיש הבדל ביני ובין חברותי הלא-יהודיות, אבל לפעמים אני אומרת לעצמי שיש לקבל את ההבדל הזה. אז מה יש? אהיה יהודיה בין לא-יהודים!"

לנה היפה קיבלה הצעות-נישואין רבות. גם מלא-יהודים. "אצלנו יש הרבה בחורות המתחננות עם לא-יהודים. אבל אלה רק ממשפחות לא כל-כך טובות. אני אתחתן רק עם

המברך

זהו אחד מרובות היהודים שהצטרפו סביב המשלחת הישראלית, בכל מקום אליו הגיעה. פגשנו אותו בתחנת הרכבת בקייב. הוא דיבר אידיש שוטפת ועסיטית וסיפר על מצבם של יהודי עירו, הרוצים, ברובם הנדול, לעלות לישראל.